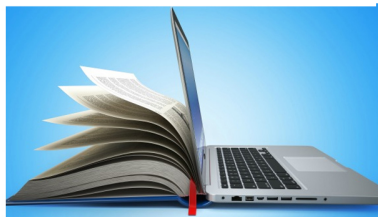

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г.С. СКОВОРОДИ
ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Т.Г. ШЕВЧЕНКА

ІСТОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ І СТРАТЕГІЇ

20 травня 2020 р.
Київ

ЗБІРНИК ТЕЗ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

ЛІТЕРАТУРА

1. Рекомендація Ради щодо ключових компетентностей для навчання протягом усього життя. [Електронний ресурс]. URL : https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/council-recommendation-on-key-competences-for-lifelong-learning_en
2. Э. Тоффлер. Третья волна. Москва : АСТ, 1999.

Корж Ганна Вікторівна,

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії*

*Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди*

Чернякова Катерина Валеріївна,

*вчитель української мови і літератури
Лозівського навчально-виховного комплексу*

«загальноосвітній навчальний заклад-ліцей» № 4

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА

ТА ЇЇ ПОТЕНЦІАЛ У ПОДОЛАННІ КРИЗОВИХ СТАНІВ

Звихнувся час...О доле зла моя!

Чому його направить мушу я?

Шекспір В. Гамлет, принц данський

Сучасна криза продемонструвала всьому світу високий ступень взаємозалежності соціумів і глобальності проблем людства; першочерговості питань, пов'язаних із життям і здоров'ям людини. Парадокс полягає у тому, що у вирішенні сучасної кризи, яка відбувається у добу прискорення постіндустріальних трансформацій, людство не має історичного досвіду (як у комунікативній, так і в культурній пам'яті), на який можна опертися. Між тим в умовах кризових станів люди (і дорослі, і діти) особливо потребують ґрунтовної нормативної організації поведінки. Не є винятком і наш час. Людина за будь-яких умов (у повсякденні чи кризових ситуаціях) змушена орієнтуватися у цьому складному, «нестримному світі» (Е.Гіденс),

де вона зіштовхується із надзвичайним розмаїттям даних досвіду та очікувань реакцій на поведінку. у сучасних суспільствах із прискореними темпами розвитку освіта і знання сприяють розумінню людиною цінності збереження і зміцнення здоров'я, забезпечують адекватний суспільним умовам здоровий спосіб життя людини.

Особливістю сучасної кризи у добу розгортання глобалізаційних процесів стає велика кількість інформації (аналітики й висновки) у ЗМІ, зміна звичного ритму життя, необхідність дотримуватися правил карантину, що ускладнює життєдіяльність і світоорієнтування людини. Вимога створення умов для активного навчання і критичного мислення передбачає насамперед забезпечення взаємодії і співробітництва на основі педагогіки партнерства.

Викликом і випробуванням для освітян в умовах карантину стало завдання, з одного боку, встановлення організаційного порядку, забезпечення єдності, безперервності і узгодженості дій усіх учасників освітнього процесу; з іншого боку, налагодження такої ефективної комунікації, яка передбачає урахування культурного аспекту і відповідає вимогам демократичного суспільства. Попри очевидні побоювання, пов'язані із тим, що невідвідування школи призведе до «тотального дозвілля» і незаповненого нудного життя, у Новій українській школі такі страхи не виправдалися. Із педагогічними натхненнями і завзятістю освітянська спільнота разом із батьками і учнями почали віднаходити потрібні рішення: як, зважаючи на обставини життя, спираючись на творчі ресурси вчителів, дітей, батьків і використовуючи потенціал інформаційно-комунікаційних засобів (телеканалів, медіаресурсів), забезпечити рівний доступ всіх дітей до якісної освіти і успішно продовжити процес навчання. Вчителі розуміли, що навіть добре організоване дистанційне навчання не може замінити живого спілкування, тому багато у чому результат налагодження ефективного навчання залежав, передусім, від готовності батьків координувати свої зусилля, спрямовані на організаційну і психологічну допомогу дитині. З'явилися різноманітні освітянські ініціативи та їх суспільне обговорення у наукових колах та ЗМІ. Цікаві уроки Всеукраїнської школи онлайн стали демонстрацією успішного педагогічного експерименту, як результату взаємодії організаційно-управлінської діяльності та педагогічної творчості (наукової та освітянської).

Виклики, що походять з боку суспільних трансформацій постіндустриального зразка, потребують подальшого осмислення цивіліза-

ційного і гуманістичного потенціалу педагогіки партнерства. Якісна зміна способів організації освітньої і виховної діяльності в умовах сучасних соціальних трансформацій проаналізована в дослідженнях В.Андрющенко, Л. Горбунової, Н.Дічек, І.Дорожко, Н.Еліаса, В.Кременя, М.Култаєвої, І.Прокопенка, С.Пролеєва, Н.Радіонової, С.Сисєвої, К.Ясперса та інших філософів і педагогів. Урахування здобутків сучасної комунікативної і соціальної філософії, філософської педагогіки дозволяє розглянути людинотворчий потенціал педагогіки партнерства в умовах змін і соціальних ризиків.

Як зауважують вчені, в умовах прискорених соціальних змін і трансформацій, кожна національна освітня традиція має свої ресурси оновлення, які разом збагачують світову культуру. Адекватною відповіддю на соціальні загрози і кризові стани є не гомогенізація освіти, а навпаки підтримка і легітимація багатоманітних форм її організації і забезпечення варіативності змісту [2, с. 12].

Головною тенденцією розвитку цілісної, планетарної цивілізації В. Кремень визначає «перехід людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій», що знаходить прояв у тому, що «суспільство стає більш людиноцентричним», бо суттєво збільшується вплив особистості на його розвиток [1, с. 160]. Діалогічна відкритість педагогіки партнерства враховує не тільки сучасні і майбутні виклики соціокультурного поступу, а й розглядає пов'язану із цим проблематику дидактичного і виховного діалогу між представниками різних генерацій в історичних і загальноцивілізаційних контекстах. Треба зауважити, що саме від Канта бере початок «педагогіка від дитини», на якій ґрунтується сучасна педагогіка партнерства [2, с. 43].

Сучасна криза ускладнила організацію шкільного навчання (учні залишилися вдома, проте не всі батьки мали гнучкий графік роботи). Крім того, зі зміною форми навчання у період карантину зникло просторове розрізнення світу школи і світу родинного життя. І батькам, і дітям треба засвоювати нові вимоги і правила життя, міжособистісної комунікації. Тим більше, що проблемою сьогодення стає все більша різниця між субкультурою дітей і субкультурою дорослих.

Зміна умов навчання і побуту вимагає дисципліни, яка є одним із засобів введення людини до соціального простору і підпорядкування її структурам соціального часу [2, с. 144]. Дисципліна і самодисципліна є здобутком психо- і соціогенетичного розвитку

людства (що було продемонстровано в дослідженнях Н.Еліаса), бо сприяє виробленню системи контролю і самоконтролю, без яких неможливе функціонування індустріального і постіндустріального суспільств [2, с. 144].

Під час карантину батькам і вчителям важливо пам'ятати, що основою життєдіяльності і загалом світовідчуття дитини є її здоров'я (насамперед, збалансоване харчування, ранкова гімнастика та заняття спортом), своєчасна організація дозвілля дітей (особливо молодшого віку), що підтримує позитивний настрій і емоції дитини. Як зауважують фахівці, фізичні навантаження мають вікові особливості: учням старшого шкільного віку відповідає більш свідоме і самостійне ставлення до програми власного фізичного розвитку і емоційного стану. у цьому віці тренування і свідоме дисциплінування має охоплювати кардіотренування, вправи для розвитку витривалості, терпіння та зосередженості; також підліток має навчитися у різних ситуаціях правильно обирати найпридатніші способи руху, які не травмують організм.

Зі зміною форми навчання у період карантину учні мають стати більш дисциплінованими в користуванні масмедіа. Дорослим у навчанні з використанням технічних засобів треба намагатися оберегати особистість дитини, надавати можливість самовизначенню, формувати культуру критичного мислення. у стосунках із дітьми батьки мали оминати надмірну опіку і надмірну вимогливість, зважати на негативні почуття дитини, адже, науковці, які досліджують питання виховання, зауважують, що людські почуття мають амбівалентний характер. Своєрідну програму раціоналізації і гуманізації гніву пропонує П.Слотердайк. у дитячому віці правильно організоване фізичне виховання, інтелектуальні навантаження, родинне спілкування підтримують духовно-душевні сили особистості (контроль і самоконтроль, почуття гармонії, міри, порядку, врівноваженості).

У період карантину налагодження дружніх і плідних стосунків, пов'язаних із навчанням і відпочинком дитини, пов'язане також із вміннями дорослих (вчителів і батьків) користуватися новими засобами масової комунікації, педагогічними знаннями про психологічні, культурні, технічні аспекти дистанційного навчання; культурною мовлення.

У період карантину, зважаючи на великий потік інформації, ущільнення фізичного простору, для психологічного розванта-

ження дітей важливим є живе спілкування. Позитивним можна вважати досвід тих родин, де кожного дня є обговорення нової інформації. у час дозвілля всією родиною корисно переглядати культурно-освітні програми: природознавчі (наприклад, документальний серіал «Our Planet»), музичні, театральні (наприклад, The Royal National Theatre та інші, адже вистави багатьох всесвітньо відомих театрів стали безкоштовними на час карантину); програми публічної філософії (наприклад, популярний освітній портал Cowo.guru). Отже, життя і виховання в умовах кризи сприяють формуванню нового способу мислення й навчання, набуття людиною нових життєвих компетентностей.

Націю, як політичну спільноту, об'єднує пам'ять про історичні трагедії та гордість за спільні здобутки. в історії людства розвиток медичного знання і благочинства стверджували цінність добра, що проявляла себе у допомозі нужденним і стражденним, саможертвній праці лікарів. Важливими для формування моральної свідомості постконвенціонального рівня є події і факти, пов'язані із становленням медицини і розвитком охорони здоров'я на території України, наприклад: у «Руській правді» містяться відомості за період Київської Русі про статус лікаря, лікарень при монастирях, безкоштовну допомогу хворим і немічним; у період українського козацтва в Перемишлі (1461), Ужгороді (1451) відкрито лікарню для хворих, немічних і престарілих, у 1576 р в м. Трахтемирові при монастирі засновано один із козацьких шпиталів; з появою університетської освіти, центрами підготовки лікарів стають університети. у вихованні відповідальності, патріотизму (відстоюванні цивілізаційних цінностей і норм життя) школі треба не тільки передавати знання, а й залучати дітей до активної життєтворчості, а також створювати умови для дискусій та палких обговорень.

Отже, сучасна криза внесла суттєві зміни у форми організації шкільного навчання, життєдіяльність вчителів, дітей та їх батьків. Багато батьків і вчителів виявили найкращі педагогічні якості та швидко зреагували на зміни, використовуючи нові можливості. Зрозуміло, не всі готові швидко пристосуватися до нових вимог і правил життя. Як доводить досвід, з проблемами налагодження шкільного навчання і співпраці, що виникають під час карантину, краще дають раду ті, хто більше психологічно готові до змін, мають навички самоорганізації, вміють користуватися новими засобами комунікації.

Криза продемонструвала, що соціальні якості суспільства і особистості (життєтворчість, культура почуттів) не виникають автоматично, а є результатом поступового засвоєння практик сумісних педагогічних дій, навичок спільного життя і праці. Сучасна педагогіка партнерства як виховна взаємодія є складним, багатоаспектним процесом, у соціальних практиках її завданням є забезпечення координації дій усіх учасників освітньої комунікації, але при цьому із збереженням індивідуального характеру внеску кожного. Соціально відповідальне родинне виховання є одним з ресурсів конституювання громадянського суспільства та забезпечення міжпоколінної справедливості. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Кремень В. Освіта і наука в Україні — інноваційні аспекти. Стратегія. Розвиток. Результати. Київ : Грамота, 2005. 448 с.
2. Култаєва М.Д. Філософська педагогіка і духовне оновлення сучасних суспільств : монографія / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : Панов А. М., 2019. 270 с.

Кравченко Оксана Олексіївна,

доктор педагогічних наук, професор,

декан факультету соціальної та психологічної освіти

Уманського державного педагогічного університету

імені Павла Тичини

ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ

ЯК ОСВІТНЬО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ РЕСУРС

У ПОДОЛАННІ КРИЗОВИХ СТАНІВ

У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Сьогодні теоретично розробляється та практично вирішується питання включення людей з інвалідністю в усі сфери життєдіяльності. Яскравим прикладом є інклюзивне навчання дітей та молоді. Це складний багаторівневий процес і потребує пошуку дієвих технологій для здобуття освіти з урахуванням ін-